

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПрАТ «ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ»
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ ІНСТИТУТ

Курсова робота

з дисципліни: «Теоретико-методологічні проблеми психології»

за темою: Психологічні умови розвитку комунікативних навичок
дитини з інвалідністю

Шифр групи
ТУчн-8-25-М1ПС-Н(2,0здс)

Студентки:

Шевченко м.А.

Керівник:

Храпко Тетяна Анатоліївна,
канд. педагог. наук, доцент

Оцінка:

Національна шкала _____

Кількість балів: _____ ECTS _____

Члени комісії _____
(підпис) (прізвище та ініціали)

(підпис) (прізвище та ініціали)

(підпис) (прізвище та ініціали)

Чернівці, 2026

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. Роль сім'ї, та її вплив на соціальну адаптацію дитини з особливими освітніми потребами.....	6
1.1 Сім'я, як пріоритетна модель поведінки в соціумі.....	6
1.2 Форми і методи роботи з батьками дітей з особливими освітніми потребами.....	7
Висновки до першого розділу.....	9
РОЗДІЛ 2. Державно-освітні програми, як умова для забезпечення розвитку, а також навчання дітей з особливими освітніми потребами...10	
2.1 “Нова українська школа” - як один із пріоритетних напрямів реформування освіти. Інклюзія - як визначення.....	10
2.2 Сутність, зміст, мета, завдання виховання етичного ставлення в учнів інклюзивного класу.....	20
Висновки до другого розділу.....	28
РОЗДІЛ 3. Театралізовані ігри, рольові ситуації, як спосіб розвитку комунікативних навичок у дітей з особливими освітніми потребами.....	31
3.1 Театралізовані ігри в системі роботи з дітьми з особливими освітніми потребами	31
3.2 Рольові ситуації, як спосіб комунікації та виявленні емоції	35
Висновки до третього розділу	36
ВИСНОВКИ	37
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	38

ВСТУП

В 1991 році Україна ратифікувала договір Конвенції ООН про права дитини і тому, все більшого визнання та поширення набуває соціальна модель із дотриманням прав людини. Розглядаємо ваду здоров'я як соціальну проблему, а не як характеристику особистості, оскільки вона (проблема) створена непристосованістю оточення, включаючи ставлення до людей з особливими потребами. Така модель спрямована на зміни в суспільстві таким чином, щоб воно забезпечувало однакову участь своїх громадян у своїх правах.

Загальний розвиток сучасного суспільства України і процеси інтеграції в європейську спільноту гостро ставлять питання забезпечення соціального захисту громадян країни, і особливо тих, хто потребує його найбільше, зокрема, це діти з особливими освітніми потребами. Інклюзивна освіта як вид соціалізації стає все актуальною проблемою пов'язаною насамперед, з тим що чисельність дітей, які потребують корекційного навчання, неухильно зростає. На сьогоднішній день діти, які потребують корекції фізичного та розумового розвитку, в Україні понад 1 млн., що становить 12% від загальної чисельності дітей у країні.

Загальні дослідження. Метою соціального розвитку сучасного суспільства є повага до людської індивідуальності а також принципи солідарності та безпеки, що забезпечує захист та повну інтеграцію у соціум усіх верств населення, в тому числі й осіб з обмеженими можливостями здоров'я. В основу інтеграції закладено принцип доступності та дотримання прав людини щодо рівного доступу до здобуття якісної освіти. «Освіта має надаватися в межах можливого, у загальноосвітніх школах, без будь-якого вияву дискримінації стосовно дітей та дорослих інвалідів. У більшості випадків інвалідність не є перешкодою, дискримінація – ось що перешкоджає дитині

отримати освіту у загальній системі. В окремих випадках, відповідно до законодавчих норм, діти-інваліди зобов'язані відвідувати спеціальні школи, що є офіційною сегрегацією». Наразі українське суспільство як ніколи гостро відчуло значущість загальнолюдських етичних цінностей та низький рівень розвитку етичного ставлення. Настав час теоретичних роздумів і практичних пошуків. Тепер стало зрозуміло, що без покращення етичної та світоглядної культури сучасне суспільство не може досягти нових, більш значних, проривів ні в соціальній, ні в духовній сферах. Відповідно актуальною є проблема виховання етичного ставлення в учнів інклюзивних класів. У цьому випадку етичне ставлення школяра є результатом тривалої систематичної роботи батьків, психологів та педагогів, діяльність яких направлена саме на інклюзію, як вид соціалізації. Звичайно, успіх у вихованні етичної культури залежить не тільки від виховних впливів дорослого, а й від внутрішньої роботи самої дитини. Робота психолога, соціолога, педагога, а також батьків (і сім'ї) спрямовуються на те, щоб сформувати в дитини інклюзивного навчання прагнення орієнтуватися на ту чи іншу етичну норму, перетворити її в дійовий регулятор поведінки. Адже часто трапляється так, що дитина знає етичні вимоги, але в своїй поведінці та діяльності не зважає на них. Соціально-педагогічні навчання та виховання дитини в Україні досліджують такі науковці та практики, як А.Астрахова, В.Андрущенко, І.Бех, О.Безпалько, Н.Бугаєць, І.Зверева, І.Зязюн, А.Капська, М.Лукашевич, І.Мигович, Н.Ничкало, В.Панюк, І.Пінчук, В.Семиченко. Питання соціально-педагогічної діяльності з дітьми з особливими освітніми потребами практично і теоретично досліджували О.Карпенко, А.Капська, В.Лященко, В.Тесленко, С.Харченко. Питання ранньої соціалізації дітей досліджують: В.Абраменко, Н.Головіна, В.Кудрявцев, С.Курінна, І.Печенко. Зміст соціальної роботи з сім'єю Г.Багаєва, Т.Ісаєва та ін. Таким чином, питання виховання етичного ставлення в учнів інклюзивного класу, потребує дослідження. Серед авторів, що звернулися у своїх працях до дослідження проблем етичного розвитку

особистості на різних вікових етапах, слід назвати таких українських дослідників, як О. Безверхий, І. Бех, С. Білозерська, М. Боришевський, І. Булах, О. Вержиховська, В. Житарюк, М. Іванчук, Р. Павелків, О. Савченко, М. Савчин, О. Сергєєнкова, Т. Титаренко та багато інших.

Мета курсової роботи полягає у розкритті психологічних особливостей, вирішення актуальних питань. Взаємодії між собою найближчого оточення дитини: соціального працівника, батьків, вихователя, учителя - для взаємодопомози. А також навчання етичного ставлення учнів, до дітей з особливими освітніми потребами (інклюзивного класу). Для плавної подальшої інтеграції таких дітей у соціум.

Теоретичний зміст полягає у розкритті змісту та сутності ключового поняття, індивідуалізоване навчання та виховання дітей з особливими освітніми потребами. Підтримати концептуальні особливості впровадження індивідуалізованого навчання та виховання дітей з особливими освітніми потребами, а також взаємодії з однолітками, як спосіб соціалізації.

Практичне значення полягає в тому, що результати нашого дослідження можуть бути використані батьками (в яких діти з особливими освітніми потребами), педагогами-початківцями та педагогами-практиками при взаємодії з дітьми з особливими освітніми потребами в освітньому процесі та при викладанні.

РОЗДІЛ 1

Роль сім'ї, та її вплив на соціальну адаптацію дитини з особливими освітніми потребами

1.1 Сім'я, як пріоритетна модель поведінки в соціумі

Для дитини з особливими освітніми потребами сім'я є першим досвідом соціуму. Якщо вдома її сприймають як рівноправного учасника з обов'язками та правами, вона переносить цю модель на зовнішній світ. Важливим є те, щоб дитина мала свої посильні, постійні домашні справи. Це формує почуття відповідальності та значущості.

Спільне дозвілля, вихід у кафе, кіно чи парк усією родиною привчає дитину до публічного простору, а оточення — до присутності людей з різними потребам. Соціалізація починається з того, як про дитину говорять в родині. Дитина не повинна відчувати себе ані тягарем, ані святою. Звичайне, стабільне ставлення допомагає сформувати здорову самооцінку. Сім'я має навчити дитину пояснювати свої потреби іншим. Наприклад: «Мені потрібно трохи більше часу, щоб піднятися» або «Будь ласка, говоріть зі мною, дивлячись на мене». Брати та сестри-це найприродніший місток до спілкування з однолітками. Вони вчать дитину домовлятися, сперечатися та миритися. Важливо, щоб батьки не перекладали на здорових дітей роль «доглядачів», а давали їм можливість просто бути братами та сестрами. Соціалізація — це перехід від моделі «лікування дитини» до моделі «адаптації середовища та розвитку навичок автономії». Головне завдання сім'ї — бути не «стіною» від світу, а «дверима» у нього.

1.2 Форми і методи роботи з батьками дітей з особливими освітніми потребами

Постійні з міни у суспільному житті, потребують від батьків, які виховують дитину з особливими освітніми потребами, набуття та розвитку власних адаптивних навичок та умінь. Недостатнім є тільки навчання батьків тільки догляду і поведженню в тих чи інших ситуаціях - потрібно спираючись на їх психологічну стабільність і внутрішній потенціал, сприяти самоактуалізації батьків в умовах динамічних суспільних змін, враховуючи постійний діючий фактор наявності в них дитини з особливими освітніми потребами.

Психологічний супровід батьків, які виховують дітей з особливими освітніми потребами, у 2026 році базується на моделі партнерства. Головна мета - перехід від ролі пасивного спостерігача, до активного учасника освітньо-реабілітаційного процесу. Запобігання дезадаптації і сімейному середовищі дитини з особливими освітніми потребами - завдання психолога, а також соціального педагога, яке актуальне в будь - який період. Народження дитини з відхиленнями у розвитку завжди викликає переживання у батьків, а деякі сприймають цей факт, як втрати надії.

Позитивне ставлення до дітей з особливими освітніми потребами та їх сімей, є важливим завданням, яке здійснюється методом упровадження у суспільство соціальної моделі відношення до дітей з інвалідністю і переслідує мету інтеграції та розвитку комунікативних навичок для соціалізації. За Ю. Акименко, соціальна інтеграція інвалідів - це активне включення осіб з обмеженими освітніми потребами в різні сфери діяльності і життя суспільства [1,с.21].

Включення дітей з особливими освітніми потребами та їх сімей у життя соціуму можливе за умови, що інтеграція і комунікація стане частиною світогляду суспільства. Результатом має стати переконаність у тому, що діти

(люди) з обмеженими освітніми потребами життєздатності і працездатності не пристосовуються до правил та умов суспільства, а включаються в його життя на своїх власних умовах, які суспільство розуміє і враховує [27,с.124]

Зміст роботи з даною критерією залежить від того наскільки батьки готові до життєвих умов, ускладнених інвалідністю дитини, конкретних запитів, специфіки їх проблем. Такий процес включає такі важливі процеси: психологічний, педагогічний, соціально-правовий. Основними складовими роботи з батьками дитини з особливими освітніми потребами є:

- 1) Врахування соціальної специфіки явища дезадаптації, практичне втілення якого передбачає роботу з оточенням.
- 2) Врахування системи організації соціально-педагогічної роботи з батьками дітей з особливими освітніми потребами.
- 3) Особистісно-орієнтовний і комплексний підхід, що забезпечують створення належних умов для формування суб'єктивності особистостей батьків та використання різноманітних методів і форм соціальної роботи, які охоплюють різні аспекти допомоги сім'ям: психолого- соціальний, соціально-правовий, медичний.

ВИСНОВКИ ПЕРОГО РОЗДІЛУ.

Основна робота психолога з сім'єю має за мету створення в родині позитивного психологічного клімату для спілкування, навчання, догляду дитини з обмеженими психо-фізичними можливостями, набуття членами сім'ї знань та навичок щодо виховання хворої дитини і продуктивної адаптації її до особливостей, для запобігання додаткових зовнішніх впливів, які здатні погіршити процес соціалізації такої дитини, соціальної інтеграції сім'ї.

Аналіз вітчизняного та зарубіжного досвіду висвітлив значущість сім'ї , психологічної діяльності з батьками з особливими освітніми потребами як фактора їх соціалізації, що потребує специфічної цілеспрямованої професійної психологічної, соціально-педагогічної підтримки з боку закладів охорони здоров'я.

Соціалізація та розвиток комунікативних навичок дітей з особливими освітніми потребами є специфічною формою існування в період дитинства і залежить від взаємодії суб'єктів цього процесу.

РОЗДІЛ 2

Державно-освітні програми, як умова для забезпечення розвитку, а також навчання дітей з особливими освітніми потребами.

2.1 “Нова українська школа” - як один із пріоритетних напрямів реформування освіти. Інклюзія - як визначення

Нормативно-правова база і поточна політика нашої держави щодо виховання дітей з особливими освітніми потребами визначається Конституцією України [3.ст.46,53,49], Законом України «Про сприяння соціальному становленню і розвитку молоді в Україні», Національною програмою «Діти України», Законом України «Про охорону дитинства», державною Національною програмою «Освіта (Україна ХХІ століття)». Одним із важливих нормативно-правових документів щодо плану дослідження, описаний у публікації є Постанова Кабінету Міністрів України. А також Листи Міністерства освіти і науки України: «Про організацію інклюзивного навчання у середній школі» (від 18.05.2012 №1/9-384); «Про введення посади вихователя (асистента вчителя) в загальноосвітніх навчальних закладах з інклюзивним навчанням» (від 28.09.2012 №1/9-694). Така серйозна увага з боку Міністерства освіти і науки України недвозначно свідчить, що інклюзивна освіта, у тому числі її реалізація через індивідуалізоване навчання та навчання дітей з особливими освітніми потребами, є дуже важливою та надзвичайно необхідною в новій українській школі. Тому будь-який майбутній спеціаліст тепер має отримати додатковий обсяг додаткових знань про особливі умови роботи з учнями в інклюзивному середовищі, а також особливості організації індивідуального навчання та виховання в інклюзивному класі.

Стан дослідження проблеми: Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковане розв'язання проблеми формування готовності фахівця інклюзивного класу до організації індивідуалізованого навчання засвідчує, що питанням інклюзивної освіти займалася низка авторів, які розглядали різні її аспекти: філософія інклюзивної освіти та концептуальні аспекти інклюзивної освіти (І. Зязюн, В. Кремінь, Н. Софій, Ю. Найда та ін.); вивчення проблем інклюзивного навчання та впровадження його в освітній простір (В. Бондар, Л. Даниленко, Е. Данієлс, М. Деркач, В. Засенко, А. Колупаєва, Ю. Найда, П. Придатченко, Т. Сак, Г. Сіліна, Н. Софійта ін.); аналіз досвіду навчання дітей з особливостями психофізичного розвитку в інших країнах (А. Колупаєва, Г. Нікуліна, П. Таланчук та ін.). Насамперед, у контексті дослідження нами концептуальних основ окресленої проблеми, теоретичну базу складали наукові погляди Б. Гершунського, Д. Гришина, Н. Кузьміної, А. Маркової, Л. Мітіної щодо професійної компетентності педагога. Так, на думку вчених, «професійна компетентність педагога» є однією із суб'єктних властивостей, що обумовлює реалізацію ефективної професійної діяльності та соціалізації через індивідуалізацію навчання. Зокрема, наукові переконання Ю. Бойчука, Є. Бондаревської, В. Гриньової, Т. Іванової, Н. Крилової, В. Лозової, О. Пометун та ін., «професійну компетентність педагога» пов'язують з поняттям професійної культури. Проте проблема формування готовності у майбутніх вчителів початкової школи до здійснення індивідуалізованого навчання та виховання дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивному середовищі недостатньо розроблена, а отже потребує спеціального вивчення. Отже, необхідність більшого опрацювання та актуальність даної проблеми зумовили вибір теми дослідження «Формування готовності майбутнього вчителя початкової школи до організації індивідуалізованого освітнього процесу в інклюзивному класі».

Сучасні соціальні системи засуджують ізоляцію осіб з різними психофізіологічними особливостями та гарантують право на повну інтеграцію

в суспільство різних груп населення, і зокрема людей з обмеженими можливостями. Першим кроком до інтеграції людей з особливими потребами є рівний доступ до якісної освіти. Відповідно до резолюції Генеральної Асамблеї ООН: «Принцип доступу до освіти ґрунтується на принципі поваги до прав людини. (Резолюція Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй від 12 грудня 1997 р.) Цей принцип вимагає змінити орієнтацію на медичний аспект інвалідності. Підтримка людей з розумовими та фізичними вадами. Захистіть їх та допоможіть їм адаптуватися до середовища соціальних реформ, де люди з фізичними та розумовими вадами можуть задовольнити свої потреби. Якісна інклюзивна освіта призначена для задоволення особливих освітніх потреб окремих людей, у тому числі люди з психофізичними вадами без відриву від соціального середовища, сім'ї, друзів Колупаєва, 2012, [5с.25-26]. Інклюзивна освіта часто розглядається лише як навчання людей з обмеженими можливостями у змішаних або корекційних групах у навчальних закладах в Європі, що демонструє необхідність розуміння поняття. Саме тут виділяються люди, які є частиною колективу: інваліди,

обдаровані. Люди з різними інтелектуальними та фізичними вадами, етнічні меншини, іммігранти, емігранти, вихідці з неблагополучних сімей. Тому інклюзія характеризується як у вузькому, так і широкому плані (Колупаєва, 2012). Як зазначив О. Кучерук: «Інтегрована освіта в широкому розумінні – це особливий процес освіти, доступний для всіх. Це усуває бар'єри, пов'язані з диференціацією того, що викладається» [34с.124-129]. Використовується індивідуальний підхід, що враховує творчо розвинений інтелектуальний та особистісний потенціал та позитивно оцінює конкретні організаційні моделі навчально-виховного процесу всіх дітей, незалежно від їх фізичних та психічних особливостей. Культурні, національні, мовні та інші характеристики «Вони є частиною загальноосвітньої системи і навчаються за місцем проживання з однолітками-інвалідами в одній середній школі. яка враховує їхні особливі освітні потреби та надає необхідну спеціальну

підтримку студентам. У роботі вченої Н.Мачинської зазначається, що навчання дітей з особливими потребами разом з однолітками – це навчання дітей, що відрізняються в одному класі, а не в спеціально відведених класах середньої школи». За словами О. Кучерука, інклюзія не тільки розвиває особистісні здібності, сприяє адаптації, соціалізації, самосвідомості, комунікативному, психологічному чи соціальному досвіду. Це також дає можливість жити в гармонії, не віддаляючись від суспільства та не відчуваючи відчуження [34с. 124-129]. А тому є єдиним, як одна формула успішної участі дітей різного рівня досконалості, здібностей, які можна застосувати до будь-якої школи, не існує. «У вузькому сенсі інклюзія – це трансформуючий процес навчання, заснований на розумінні того, що люди з обмеженими можливостями в сучасному суспільстві можуть (і повинні) брати участь у житті суспільства. Ця зміна має на меті створити умови для доступу до освіти для всіх. у тому числі доступ до освіти для дітей з особливими освітніми потребами» [34с. 309-310]. За словами А. Колупаєвої: «Основна ідея інклюзії – це положення про те, що людина не повинна пристосовуватися до соціальних, економічних умов, а навпаки. Суспільство має створювати умови для задоволення особливих потреб особистості. Інвалідність не повинна розглядатися як «особливе і приречене явище. Наявність порушень не визначає меж людського життя. Метою цієї моделі соціальної поведінки є: автономія, участь у суспільній діяльності, побудова системи соціальних відносин, соціальне прийняття всього без кордонів, індивідів» [5,с.10]. У науковій літературі є багато визначень поняття «включення». Дослідниця А. Колупаєва вважає, що інклюзія в кожному конкретному випадку визначається конкретним контекстом (місто-село, етнічна/релігійна однорідність, різноманітність, культурні традиції, рівень економічного та соціального розвитку країни. Найбільші успіхи у впровадженні інклюзивної освіти мають навчальні заклади, які розуміють і демонструють ефективні методи викладання та навчання в атмосфері співпраці, підтримка шкільного та

громадського управління. [5,с.39]» «Людина з інвалідністю», «Дитина з інвалідністю» - ці вимоги були в Україні донедавна закріплені законодавством і широко використовуються. Концептуальна основа цих лексичних визначення є виправленням помилок, пропусків і пов'язаних з ними аномалій. Але в 1927 р. Л. Виготський підтвердив теорію надкомпенсації, передбачивши, що «... від концепції потрібно відмовитися» [5,с.11-12] для термін «інвалід», універсальне визначення, вперше визначене в Декларації прав людей з інвалідністю ООН у 1957 році. Ще у 1975 році вважалося, що це людина, яка не може повністю або частково задовольнити потреби. Кількість особливих дітей у школах та класах, звичайно, слід пропонувати пропорційно загальній кількості в місцевій громаді (громада, мікрорайон тощо). Варто використовувати різні педагогічні підходи та ресурси, щоб задовольнити різні освітні потреби всіх без винятку студентів, які навчаються. Елементи інклюзії та соціального життя через вроджені чи набуті вроджені фізичні чи розумові вади [5с. 11-12]. та забезпечує медико-соціальний, психолого-педагогічний супровід. Інклюзивна освіта створює педагогічне середовище, яке відповідає потребам і можливостям кожної окремої дитини, незалежно від особливостей психіатричного розвитку Колупаєва, 2012 [5с.11-12]. Розглянемо положення, загальні для всіх визначень інклюзивної освіти: - інклюзивна освіта базується на підході, заснованому на гарантуванні права на освіту для всіх дітей, у тому числі дітей із соціально незахищених верств населення; - є позитивне сприйняття полігамії - сприйняття індивідуальних відмінностей учнів як корисного ресурсу, а не як проблеми; - займає найбільш змістовну участь у навчальному процесі, а не лише фізичну присутність у класі; - наявне виявлення та усунення бар'єрів (фізичних, інформаційних, інституційних та негативних та упереджених) (Настанови для інклюзивної освіти, 2009). Згідно з міжнародними документами, діти з особливими потребами – це особи віком до 18 років, які потребують додаткової підтримки в процесі навчання. Закон України «Про освіту» дає таке тлумачення термінів:

- «Інклюзивна освіта – гарантована державою система освітніх послуг, заснована на принципі недискримінації з урахуванням людського різноманіття, ефективної участі та включення в освітній процес усіх його учасників»;

- «Інклюзивне освітнє середовище – сукупність умов, методів і засобів їх реалізації для спільного навчання, виховання та розвитку учнів з урахуванням їх потреб і можливостей»;

- «Особа з особливими освітніми потребами – особа, яка потребує додаткової постійної або тимчасової підтримки в освітньому процесі для гарантування її права на освіту» (2017). Виходячи з міжнародних документів та чинного законодавства в Україні, можна зробити висновок, що діти з особливими освітніми потребами – це всі категорії дітей, які потребують додаткової постійної або тимчасової підтримки в освітньому процесі для забезпечення своїх основних прав і свобод, у тому числі права на освіту.

Термін «діти з особливими потребами» широко використовується в міжнародно-правових документах та національних соціально-правових акціях багатьох країн. Це термінологічне визначення передбачає зміщення акцентів на корекції порушень і порушень у дітей, від відхилень від норми до визнання їх особливих потреб Колупаєва, 2012, [5 с. 11-12]

“Нова українська школа” - як один із пріоритетних напрямів реформування освіти, потребує насамперед модернізації початкового рівня загальної середньої освіти, що у свою чергу, потребує перегляду мети, змісту, методів, форм і засобів освіти майбутніх вчителів у здійсненні індивідуалізованого навчання та викладання для учнів з особливими освітніми потребами в інклюзивному класі.

На основі аналізу педагогічної та психологічної літератури стало відомо, що індивідуалізоване навчання розглядається як певна стратегія в освітньому

процесі інклюзивного простору: від мінімальної модифікації в груповому навчанні до повного незалежного навчання, зокрема, учнів з особливими освітніми потребами, з індивідуальними особливостями, які педагогу треба спочатку виявити, а потім відповідно відреагувати на них, щоб забезпечити оптимізацію процесу соціалізації, навчання та розвитку. Зокрема, такі індивідуальні властивості включають: сімейну культуру, вік та рівень розвитку, стать, стиль навчання, потреби і сильні сторони, темперамент, наявність комунікативних навичок, інтереси та само сприйняття. Оскільки освітній процес не можливий без виховання молодших школярів, то під терміном «індивідуалізоване виховання» розуміємо таку організацію виховного процесу, в процесі якого індивідуальний підхід, індивідуалізація виховання та індивідуальна модель взаємодії вчителя та учня є пріоритетними. Під час реалізації індивідуалізованого навчання і виховання вчитель початкової школи керується певними керівними положенням, які спрямовує на досягнення відповідного результату. Так, виокремлені нами принципи являються основоположними ідеями, що пронизують собою весь процес індивідуалізованого навчання та виховання дітей з особливими потребами. До принципів індивідуалізованого навчання учнів з особливими освітніми потребами належать наступні:

- принцип індивідуального підходу;
- принцип гуманістичної спрямованості;
- принцип доступності;
- принцип індивідуалізації та адаптації;
- принцип балансу;
- принцип поєднання індивідуального та соціального;

- принцип відповідності розвиваючого середовища особливостям індивідуального і вікового розвитку дитини;
- принцип керованості.

Реалізація даних принципів можлива тільки за умови глибокої всебічної і ретельної підготовки у закладах вищої освіти майбутніх вчителів школи, а саме наділення їх широким спектром спеціальних психолого-педагогічних знань, сучасними методиками і прийомами, які необхідні для професійного вирішення проблем дітей з різними освітніми потребами в процесі спільного навчання, що складатиме основу інклюзивної компетентності. Незаперечним є той факт, що інклюзивна компетентність є однією з найважливіших якостей сучасного педагога, яка дозволить йому вільно та впевнено почуватися в інклюзивному загальноосвітньому просторі, допоможе зробити процес інклюзивного навчання більш ефективнішим і продуктивнішим. Зважаючи на важливість інклюзивної компетентності й на те, що в Україні дане поняття є маловживаним і недостатньо дослідженим, існує перспектива подальших більш глибоких і детальніших досліджень суті цього соціально-психологічного та педагогічного феномена, практичних шляхів його формування. Зокрема, інклюзивна компетентність педагога забезпечується сформованістю її складових. Так, у структурі інклюзивної компетентності педагога науковець В. Бойчук виділяє наступні важливі компоненти:

- мотиваційно-ціннісний,
- когнітивно-операційний,
- рефлексивно-оцінний

До особливостей формування готовності майбутнього педагога У контексті нашого дослідження постає першочергове завдання перед майбутніми вчителями — оволодіння знаннями, вміннями та методикою здійснення

індивідуалізованого навчання і виховання дітей з особливими потребами. Метою, для студентів напрямку підготовки «Початкова освіта» факультету педагогіки, психології та соціальної роботи. Насамперед є, програма курсу «Основи інклюзивної педагогіки» побудована згідно з думками і переконаннями автора про існування такої залежності: чим нижчий рівень інтелектуального розвитку дитини, тим вищим має бути рівень освіченості учителя. Реалії сучасної освіти, беззаперечно, демонструють що найбільших труднощів у підготовці інклюзивно-компетентного фахівця і зазнає саме методична підготовка. Однак, саме методична підготовка складає основу інклюзивної компетентності і повинна, вважаємо, окреслювати такі напрямки:

- база й знання основ інклюзивної освіти:
- зміст і класифікація порушень психофізичного розвитку, визначення їх причини;
- психолого-педагогічний опис дітей з психофізичними порушеннями:
- особливості розвитку дітей певної категорії порушення (залежно від класу, в якому працюватиме педагог);
- зміст реалізації індивідуального підходу до дітей згідно з тим, яка в них категорія порушення та відповідно до індивідуальних особливостей (корекційна методика навчання і виховання дітей з психофізичним порушеннями в умовах інклюзивного навчання;
- корекційна та педагогічна спрямованість сутності методики індивідуалізованого навчання і виховання;
- співпраця з педагогами інклюзивного середовища, які поводять корекційно-розвивальні заняття;

- відповідний зміст і методи роботи з батьками: - форми співпраці з відповідними категоріями сімей; - сутність роботи з сім'ями нормотипових дітей, спрямованої на створення сприятливої атмосфери в інклюзивному класі.

2.2 Сутність, зміст, мета, завдання виховання етичного ставлення в учнів інклюзивного класу

На сьогодні, в Україні працює модель інклюзивного навчання, яка передбачає повне залучення дітей з особливими потребами в освітній процес закладів дошкільної та загальної середньої освіти. Інклюзивне навчання передбачає повну адаптацію освітнього процесу до потреб кожної дитини з урахуванням її вікових, індивідуальних та типологічних особливостей. Проте саме розуміння цих особливостей та вміння їх враховувати в освітньому процесі викликає труднощі у багатьох педагогів інклюзивних закладів та, водночас, неприйняття інклюзії як однієї із форм навчання дітей з особливими потребами.

Як освітня практика, інклюзія - реалізує доступ до одержання освіти в загальноосвітньому закладі за місцем проживання та створення необхідних умов для успішного навчання для всіх без виключення дітей, незалежно від їх індивідуальних особливостей, психічних та фізичних можливостей.

Інклюзія (від англ. inclusion – включення) – процес збільшення ступеня участі всіх громадян в соціумі, і насамперед, що мають труднощі у фізичному розвитку. Передбачає розробку і застосування таких конкретних рішень, які зможуть дозволити кожній людині рівноправно брати участь в академічному і суспільному житті.

Таким чином, термін «інклюзія» має відмінності від термінів «інтеграція» та «сегрегація». При інклюзії всі зацікавлені сторони повинні брати активну участь для отримання бажаного результату. За визначенням, яке дають Н. Софій та Н. Найда, «інклюзивна освіта – це система освітніх послуг, що

ґрунтується на принципі забезпечення основного права дітей на освіту та права навчатися за місцем проживання, що передбачає навчання дитини з особливими освітніми потребами, зокрема, дитини з особливостями психофізичного розвитку, в умовах загальноосвітнього закладу». Це визначення повною мірою стосується і процесу навчання таких дітей в дошкільних, професійно-технічних навчальних закладах, а також позашкільної освіти. Міжнародні стандарти в галузі прав людини ґрунтуються на ідеї участі кожної особи в суспільному житті на засадах рівності й без дискримінації. Поширення в Україні процесу інклюзивного навчання дітей з обмеженими можливостями фізичного та психічного здоров'я є не лише відображенням часу, але й представляє собою ще один крок до забезпечення повної реалізації прав дітей з особливими потребами на якісну освіту.

Натомість інклюзія передбачає, що дитина з раннього віку знаходиться в соціумі, вчиться виживати. У дітей є можливості для налагодження дружніх стосунків зі здоровими ровесниками й участі у громадському житті. З іншого боку, здорові діти, які навчаються з першого класу з дітьми з особливими потребами, в дорослому віці по-іншому ставляться до людей з обмеженими фізичними можливостями: вже не з жалістю чи презирством, а нарівні, вчать природно сприймати і толерантно ставитися до людських відмінностей, налагоджувати й підтримувати дружні стосунки з людьми, які відрізняються від них. [11, с. 29].

Важливість ролі держави в розвитку інклюзивної освіти, перешкоди мають найбільше вагоме значення у процесі гальмування розвитку інклюзивної освіти в Україні. Основними перешкодами цього рівня є: недосконалість чинного законодавства щодо дітей з інвалідністю; невідповідність його міжнародним нормам; відсутність закону про спеціальну освіту, в якому б чітко визначалися правові основи інституту інклюзивної освіти та принципи механізму створення економічних умов для реалізації інклюзивних підходів до освіти осіб з особливими освітніми потребами.

Основними перешкодами на шляху розвитку інклюзії в освіті є:

- наявність культурних стереотипів щодо людей з інвалідністю;
- неготовність сформованої системи освіти відповідати індивідуальним потребам кожної дитини;
- відсутність спеціальних стандартів освіти та варіативних програм для навчання осіб з особливими освітніми потребами;
- відсутність законодавчо закріпленої можливості проводити навчання «особливих» учнів за індивідуальним планом, який дозволяє використовувати адаптовану спеціальних освітніх потреб того чи іншого учня стандартну освітню програму і реально, а не формально застосовувати в навчанні особистісно орієнтований підхід;
- відсутність програм із супроводу осіб з обмеженими можливостями здоров'я, що навчаються в загальному освітньому закладі. [8, с. 45]

Виховання – це частина спільного, єдиного процесу творення особистості, що здійснюється під впливом зовнішніх і внутрішніх чинників. Поняття «виховання» вживається у педагогічній науці вживається у педагогічному і соціальному значеннях: 1) У широкому соціальному, коли йдеться про виховний вплив на людину всього суспільства і всієї дійсності, яка містить в собі не лише позитивну спрямованість, а й конфлікти та суперечності; 2) Тут особистість може не тільки формуватися під впливом соціального середовища, а й деформуватися, або навпаки, загартуватись у боротьбі з труднощами, «створювати саму себе». Тобто мова йде про процес засвоєння соціально-культурного досвіду – первинну соціалізацію.

Соціалізація – як комплексний процес засвоєння індивідом певної системи знань, норм і цінностей, які дозволяють йому бути повноправним членом суспільства.; у педагогічному сенсі, коли мається на увазі виховання в діяльності шкіл, технікумів, університетів та інших закладів, де персонал

керується педагогічною теорією та її практичними методичними рекомендаціями.

Тому, поняття виховання особистості, її становлення тісно пов'язується з поняттям соціалізація. Виховання відбувається у цілісному педагогічному процесі загальноосвітньої школи й займає місце поряд з іншими процесами. Особистість набуває соціальної зрілості, перебуваючи у взаємодії з соціальним оточенням, проходить процес самовиховання.

Самовиховання – це систематична і цілеспрямована діяльність особистості, орієнтована на формування і вдосконалення її позитивних якостей та подолання недоліків.

Інклюзивне виховання – соціально, педагогічно і психологічно організований процес формування дитини як особистості, незалежно від рівня психофізичного розвитку, як неповторної людської індивідуальності в умовах інклюзивного суспільства. Сучасна система виховання ґрунтується на таких підходах:

- Системному, який розглядається як поєднання цільового, змістового, операційно-діяльнісного й результативного компонентів;
- Особистісному, який передбачає прийняття дитини як суб'єкта виховання, вважаючи її найвищою цінністю, котрій притаманні свої почуття, переживання;
- Культурологічному – виховання відбувається у контексті культури;
- Відносному – людина виражає себе як особистість через ставлення до будь-чого: до себе, до оточуючих людей, Батьківщини, праці.

Метою виховної діяльності в інклюзивній школі є – створити всі умови для адаптації дітей з різним рівнем психофізичних можливостей, аби у подальшому відбулася успішна соціалізація у суспільстві. Вимогою до сучасного виховного процесу дітей з особливими освітніми потребами є

забезпечення процесу самореалізації та формування соціальних компетенцій кожного вихованця. Реалізація поставленої мети забезпечує цілісність і єдність виховної системи, яка можлива за умови дотримання принципів виховання. [8, с. 24]

Принципи виховання – основні вимоги до змісту та методів організації виховного процесу, виконання яких забезпечить його результативність. До них належать:

- загально стратегічні принципи, які визначають стратегію, характер та зміст відносин вихователя з вихованцями: громадської спрямованості; зв'язку виховання з життям; опора на позитивне; гуманізації виховання; єдність виховних впливів школи, сім'ї, громадськості; культуру відповідності.

- часткові (тактичні) принципи, що допомагають вихователю створити безпосередні умови для виховання творчої особистості на основі співробітництва: урахування етичних якостей, інтересів, спрямованості, потреб, мотивів діяльності; урахування соціального досвіду дитини; урахування індивідуальних вікових особливостей; урахування вікових та статевих відмінностей.

Виховний процес реалізується через: 1) процес виховання в інклюзивному класі, котрий відбувається у процесі всієї навчально-виховної роботи школи, проводиться на тому навчальному матеріалі, який є змістом того чи іншого навчального предмета; 2) позакласну та позашкільну діяльність, метою якої є закріплення, збагачення та поглиблення знань, набутих у процесі навчання, застосування їх на практиці; розширення загальноосвітнього кругозору учнів, формування в них наукового світогляду, вироблення вмінь і навичок самоосвіти; формування інтересів до різних галузей науки, техніки, мистецтва, спорту, виявлення і розвиток індивідуальних творчих здібностей та нахилів; організація дозвілля школярів, культурного відпочинку та розумних розваг; поширення виховного впливу на учнів у різних напрямках виховання. [8, с. 82]

Процес виховання – це двосторонній (обов’язкова взаємодія - вихователя і вихованця), цілеспрямований (наявність конкретної мети), багатогранний за завданнями і змістом, складний щодо формування і розкриття внутрішнього світу вихованця, різноманітний за формами, методами і прийомами, неперервний (у вихованні канікул бути не може), тривалий у часі (людина виховується все життя) процес.

Основні напрями інклюзивного виховання визначаються складниками всебічного розвитку особистості. Ними є: 1) Громадянське виховання – це формування громадянськості як інтегрованої якості особистості, що дає людині можливість відчувати себе дієздатною та захищеною. 2) Розумове виховання – діяльність вихователя, спрямована на розвиток інтелектуальних сил і мислення учнів. 3) Моральне виховання – виховна діяльність вчителя, школи, сім’ї з формування в учнів свідомості, розвитку морального почуття, відповідальної поведінки. 4) Екологічне виховання – розвиток у молодших школярів культури взаємодії з природою. 5) Статеве виховання – формування культури поведінки у стосунках з особами протилежної статі. 6) Правове виховання спрямовується на формування правової свідомості та правомірної поведінки дітей. 7) Трудове виховання розвиває у дітей свідоме ставлення до праці, формує навички активної трудової діяльності. 8) Естетичне виховання розглядається як процес формування здатності сприймати і перетворювати дійсність за законами краси. 9) Фізичне виховання – система заходів, спрямованих на зміцнення здоров’я, загартування організму, розвиток фізичних можливостей, рухових навичок і вмінь. 10) Економічне виховання – організована педагогічна діяльність, спрямована на формування економічної культури. [10, с.7]

Інтеграція дітей з порушеннями психофізичного розвитку в загальноосвітню школу становить складну проблему, адже саме лише перебування дитини у соціумі – це ще не запорука її успішного навчання та соціалізації. Кінцевий результат значною мірою залежить від того, які умови для цього створені, а

також від наполегливої та цілеспрямованої роботи всіх учасників навчально-виховного процесу.

Інклюзивне навчання дітей з особливими освітніми потребами організовується відповідно до «Порядку організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах», затвердженого постановою Кабінету 24 Міністрів України від 15 серпня 2011 р. № 872 та наказу Міністерства освіти і науки України від 23.07.2013 № 1034 «Про затвердження заходів щодо впровадження інклюзивного навчання в дошкільних та загальноосвітніх навчальних закладах на період до 2015 року».

Метою інклюзивного навчання є реалізація права дітей з особливими освітніми потребами на освіту за місцем проживання, їх соціалізація та інтеграція у суспільство, залучення сім'ї до участі у навчально-виховному процесі. Для організації інклюзивного виховання етичного ставлення дітей з особливими освітніми потребами у загальноосвітніх навчальних закладах необхідно створити відповідні умови:

1. Безперешкодний доступ до території та приміщень навчального закладу, зокрема, для дітей з вадами опорно-рухового апарату, в тому числі для дітей, які пересуваються на візку, та дітей з вадами зору;
2. Забезпечення навчального закладу необхідними навчально методичними посібниками, наочно-дидактичними та індивідуальними технічними засобами навчання
3. Наявність кабінетів учителя-дефектолога, психологічного розвантаження, логопедичного з відповідним корекційно-розвитковим обладнанням;
4. Забезпечення педагогічними кадрами, які володіють методиками роботи з дітьми з особливими освітніми потребами (зокрема, учителями дефектологами, учителями інклюзивного навчання (асистентами учителя).

Інклюзивне виховання етичного ставлення, організовується у загальноосвітніх навчальних закладах, незалежно від типу, форми власності та підпорядкування, шляхом комплектування класів учнями з типовим розвитком та учнями з особливими освітніми потребами.

ВИСНОВКИ ДРУГОГО РОЗДІЛУ

Таким чином, у підсумку до даної курсової роботи варто висвітлити наступні висновки.

- 1. Закон України «Про освіту» визначив поняття особи з особливими освітніми потребами. Це «особа, яка потребує додаткової постійної чи тимчасової підтримки в освітньому процесі з метою забезпечення її права на освіту». Тобто до категорії таких осіб можуть підпадати не тільки учні з інвалідністю, а й внутрішньо переміщені особи, діти біженці та діти, які потребують додаткового та тимчасового захисту, особи, які здобувають спеціалізовану освіту та можуть прискорено опанувати зміст навчальних предметів, учні з особливими мовними освітніми потребами (наприклад, ті, які здобувають загальну середню освіту мовами, що не належать до слов'янської групи мов) тощо.
- 2. Інклюзивне навчання полягає в тому, що в звичайному класі вчаться звичайні діти, просто деякі з них вчаться трошечки по-іншому – наприклад, використовуючи шрифт Брайля. Але в такому класі ні в якому разі не має бути відокремлення одних дітей від інших (навіть на рівні риторики). З урахуванням рекомендацій спеціалістів та настільки, наскільки це можливо, у такому класі налагоджується спільне навчання.
- 3. Формування етичної свідомості молодших школярів інклюзивних класів нерозривно пов'язане із розвитком навичок соціальної поведінки, реальної діяльності, у процесі якої засвоюються не тільки етичні поняття, але й почуття, навички та інші неусвідомлені компоненти етичного розвитку особистості.
- 4. На основі здійсненого теоретичного аналізу наукових джерел виявлено, що дослідники етичного розвитку особистості до явищ етичної свідомості відносять етичні норми, принципи, ідеали, поняття добра, обов'язку, відповідальності, сенсу життя, які існують у суспільстві. Її сутнісний смисл

визначають ціннісно-нормативні форми поведінки людей, їх етичні позиції, що постійно наповнюють суспільні взаємини.

- 5. Результати досліджень учених засвідчили, що етичні знання дітей інклюзивного класу ще не набули особистісного сенсу. Лише в окремих школярів уявлення про етичний вчинок стали потребами і мотивами поведінки. Простежуються також вікові особливості етичного розвитку. Етичні судження учнів як показник етичної свідомості у цей період відрізняються «моральним реалізмом» – визнання правила як непорушного закону («говорити неправду – погано; допомагати – добре»), категоричністю етичних оцінок, невмінням бачити за зовнішньою стороною соціальних зв'язків стосунки людей, мотиви їх вчинків; готовністю прийняти і підкоритися вимогам дорослого, особливо вчителя, без вагань. Молодший школяр неусвідомлено, але міцно засвоює погляди, оцінки і навіть манери поведінки оточуючих його людей, тобто можна говорити про дію механізму ідентифікації. З допомогою цього механізму в дитини формуються етичні риси характеру, поведінкові стереотипи і ціннісні орієнтації.

- 6. Рівень етичного розвитку школяра інклюзивного класу визначається за такими критеріями: - ставлення школярів до суспільства, праці, людей, життєва позиція, спрямованість особистості, рівень розвитку суспільно значущих якостей особистості, співвідношення мотивів поведінки, характеру вчинків особистості та норм, правил моралі. У практиці за критерії етичності беруться лише зовнішні показники, а в сучасній психологічній теорії найбільш поширені два підходи побудови системи етичного розвитку особистості: інтелектуальний, який надає першорядного значення формуванню в школярів знань, та поведінковий (увага звертається на вироблення у школярів навичок етичної поведінки). Забезпечення ефективного розвитку етичного ставлення і емоційно-етичних ставлень молодших школярів з необхідністю передбачає врахування певних вікових особливостей.

- 7. Виявлення ефективності дослідження пов'язується із діагностикою етичного розвитку молодшого шкільного віку. Як зазначають учені, у процесі дослідження слід виділити показники, за якими можна визначити ефективність процесу засвоєння етичних знань. Це, по перше, оперування етичними поняттям при аналізі конкретної ситуації, взятої з казки, дитячого оповідання, навколишнього життя чи з власного етичного досвіду; по-друге, вміння дати елементарне визначення поняття, що свідчить про усвідомлення дитиною істотних ознак; по третє, кількість етичних понять, якими оперує дитина. Отже, ефективність виховання етичного ставлення молодших школярів інклюзивного класу, поряд із формуванням відповідних уявлень і понять, передбачає цілеспрямовану роботу психолога, соціолога і педагога що сприяє: – формуванню у школярів вміння правильно сприймати етичну ситуацію, представлену в літературному творі або виділену із реального життя; – вміння дати оцінку, адекватну модальності ситуації, що аналізується; – вміння правильно визначати мотиви морального вчинку; – вміння співпереживати, співчувати іншій людині; – особистісне ставлення до тих чи інших етичних ситуацій; – етичної потреби діяти певним чином, відповідно засвоєним моральним знанням. Процес набуття етичного ставлення молодшими школярами інклюзивного класу суттєво залежить від виховання їх правильному сприйманню ситуації, адекватній оцінці етичних вчинків, розумінню етичних мотивів. Поряд з цим, необхідно виховувати єдність між правильним розумінням ситуації і вмінням школярів співпереживати, співчувати, виховувати особистісне ставлення до тих чи інших етичних явищ, вчинків

РОЗДІЛ 3

Театралізовані ігри, рольові ситуації, як спосіб розвитку комунікативних навичок у дітей з особливими освітніми потребами.

3.1 ТЕАТРАЛІЗОВАНІ ІГРИ В СИСТЕМІ РОБОТИ З ДІТЬМИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ

Одним з різновидів творчих ігор є театралізовані ігри, які відкривають простір для участі дітей з особливими освітніми потребами у різних видах самостійної художньої діяльності, сприяють розкриттю і розвитку психічних процесів таких, як пам'ять, увагу, уяву, мислення, сприйняття, волі, емоційної сфери, їхніх художньо-творчих здібностей, збагаченню мистецьких знань, виробленню естетичного смаку тощо.

Театралізовані ігри — розігрування в особах літературного твору, відтворення за допомогою виразних засобів (інтонації, міміки, жестів, пози, ходи, голосу) конкретних образів.

Театралізовані ігри охоплюють:

- дії дітей з особливими потребами з ляльковими персонажами або дії за ролями;
- літературну діяльність (вибір теми, складання, інсценування своїх творів тощо);
- образотворчу діяльність (одяг персонажів, малювання декорацій, виготовлення атрибутів);
- музичну діяльність (виконання пісеньок, інсценування музичних творів тощо).

Кожна складова частина дитячої художньої діяльності має свої виразні засоби і відповідні можливості для самовираження творчої особистості, а в комплексі вони створюють театралізовану гру.

До театралізованих ігор належать ігри-драматизації.

Вона полягає в зображенні, розігруванні в особах літературних творів зі збереженням послідовності епізодів. Сюжет гри, послідовність подій, ролі, вчинки, мова героїв визначаються текстом літературного твору.

Гра-драматизація відбувається за заздалегідь заданим сюжетом і передбачає ролі, регламентовані межами авторського тексту. Дітям необхідно дослівно запам'ятати текст, усвідомити перебіг подій, образи героїв казки чи оповідання і зобразити їх саме такими, якими вони є у творі.

Літературний твір своїм змістом визначає, які дії необхідно виконувати, однак він не містить вказівок щодо способів їх утілення — рухів, міміки, інтонації.

Така гра є значно складнішою для дітей з особливими потребами, порівняно з тією, в якій наслідуються побачене в житті. Вона допомагає усвідомити ідею твору, його художню цінність, вчить дітей виражати свої почуття, сприяє розвитку пам'яті, мовлення, вияву самостійності, творчості в доборі зображувальних і виразних засобів для створення образів.

Перевтілення і створення образу можливі за наявності в дитини певних знань про зображені в літературному творі об'єкти і явища навколишнього світу, навичок виразного читання й усної розповіді, досвіду рухової діяльності.

Гра-драматизація здійснюється в два етапи:

- підготовка до гри-драматизації, яка охоплює заходи, спрямовані на засвоєння літературного тексту: читання або розповідання тексту вчителем; прослуховування тексту в звукозаписі; бесіда з дітьми про особливості характерів голосів персонажів; переказування змісту тексту, під час якого діти закріплюють у своїй пам'яті послідовність подій, що відбуваються, прямої мови персонажів; переказування за виконаними дітьми ілюстраціями, сюжетними малюнками тощо;

- збагачення знань особливих дітей про персонажів та події, про які йдеться у грі; вправлення у виразному читанні тексту; підготовка атрибутів і

декорацій. Цій меті служать спеціальні ігрові вправи, спрямовані на пошук і розвиток виражальних засобів (імітаційних рухів, почуттів, ходи, міміки тощо), необхідних для створення образу; власне гра-драматизація, в якій розвиваються творчі здібності дітей з особливими потребами.

Робота над грою-драматизацією починається з підбору художнього твору. Сюжет його має бути динамічним і цікавим, багатим на діалоги, яскраві персонажі. Без цього неможливо зацікавити дітей твором, його героями.

Ігри-драматизації покликані забезпечити реалізацію таких завдань:

- відтворення особливостей поведінки людей, тварин, пригод у казкових, вигаданих ситуаціях;
- розігрування з дорослими сюжетів казок з використанням елементів костюмів персонажів;
- виокремлення і відтворення найхарактерніших рис образів казок, народних ігор тощо;
- повторення коротких реплік вчителя, самостійне наслідування звуків персонажів чи явищ;
- синхронізація рухів з ритмом вимовляння тексту, музичного супроводу;

Перед початком гри-драматизації з дітьми з особливими потребами вчитель кілька разів читає текст, а потім організовує своєрідну драматизацію: знову читає твір, а діти, прислуховуючись до тексту, виконують певні дії.

З часом вони запам'ятовують вірші, уявляють себе в певній ролі, намагаються самостійно відтворювати текст. Запам'ятовуванню тексту, послідовності розвитку сюжету сприяють неодноразове перечитування його вчителем, доказування дітьми важливих для його змісту слів, що римуються, розгляд ілюстрацій тощо.

Далі організовують гру-драматизацію у формі настільного театру: вчитель показує можливі для конкретної ролі ігрові дії (як махають крильцями маленькі веселі пташечки, незграбно ходять ведмежата, тремтить полохливий

зайчик тощо), ознайомлює з особливостями мови персонажів і можливими виражальними засобами, що розкривають їхні характери.

Після цього діти виконують ролі персонажів твору. Все це сприяє розвитку у дітей з особливими потребами дружніх взаємин, вихованню дисциплінованості, організованості тощо.

Театрально-ігрова діяльність стимулює особистісний розвиток дитини з особливими потребами, розвиває естетичні почуття, здатність до перевтілення, самоповагу. Формуючи предметне середовище для самостійної театрально-ігрової діяльності, вчитель повинен враховувати рівень підготовленості дітей до участі в ній, продумувати можливі форми її здійснення, театральний ігровий матеріал (персонажі, елементи декорацій), які покликані збуджувати бажання гратися.

Розвиток театрально-ігрової діяльності дітей з особливими потребами залежить і від особистості педагога, його емоційності, естетичної культури, вміння враховувати інтереси і нахили таких дітей, налаштовувати їх на втілення ігрових задумів.

Джерело: <https://vseosvita.ua/.../teatralizovani-igri-v-sistemi...>

Театралізовані ігри з дітьми ООП

3.2 РОЛЬОВІ СИТУАЦІЇ, ЯК СПОСІБ КОМУНІКАЦІЇ ТА ВИЯВЛЕННЯ ЕМОЦІЙ.

Рольові ситуації, по принципу роботи, є подібним до театралізованих ігор, але на відміну від перших, більше програємо віртуальні дії і комунікації, уже з людьми яких ми знаємо. Місце рольової ситуації може бути нам знайомим, а люди і взаємозв'язки (розмови) імпровізованими, або навпаки. Це є потужним інструментом розвитку комунікативних навичок у дітей з особливими освітніми потребами, створюючи безпечне середовище для практики соціальної взаємодії, розуміння правил спілкування та відпрацювання емоційних реакцій через моделювання реальних подій: вітання, прохання, вирішення конфліктів,

Використання соціальних історій та візуальної підтримки (пиктограм), що допомагає перенести знання в реальне життя, розвиваючи емпатію, навички вирішення проблем та адаптацію в соціумі.

ВИСНОВКИ ТРЕТЬОГО РОЗДІЛУ

Ігри для дітей з особливими освітніми потребами - це потужний інструмент розвитку, що допомагає покращити когнітивні (увага, мислення), соціальні (комунікація, співпраця), емоційні (саморегуляція) та моторні навички; вони сприяють соціалізації, формують впевненість, мотивують до навчання та дозволяють безпечно пізнавати світ і засвоювати життєві цінності, роблячи процес навчання ефективнішим та інклюзивнішим.

За допомогою ігор діти можуть засвоїти такі навички і функції:

- Розвиток когнітивних функцій: Ігри тренують увагу, пам'ять, кмітливість, уяву та логічне мислення.
- Соціалізація: Вчать спілкуватися, домовлятися, вирішувати конфлікти, розуміти емоції інших та працювати в команді.
- Емоційна підтримка: Знімають стрес, допомагають справлятися з труднощами, формують позитивне ставлення до навчання та підвищують самооцінку.
- Моторний розвиток: Рухливі ігри вдосконалюють швидкість, спритність, витривалість та координацію рухів.
- Мовленнєвий розвиток: Сприяють розвитку вербальної та невербальної комунікації, особливо для дітей з обмеженим мовленням.
- Формування цінностей: Допомагають засвоювати моральні, культурні та патріотичні цінності через народні ігри.

ВИСНОВКИ

Психологічні умови розвитку комунікативних навичок у дітей з особливими освітніми потребами, включають:

- індивідуалізацію підходу,
- створення сприятливого,
- безпечного комунікативного середовища (інклюзивного),
- використання ігрових методів (соціальні історії, рольові ігри, театралізація),
- формування довіри та емоційної регуляції,
- тісну співпрацю: батьки, психологи, соціальний працівник, вихователь (вчитель) та помічник вихователя (або помічник вчителя) .

Головне — це практика в реальних життєвих ситуаціях та позитивне підкріплення.

Список використаної літератури.

1. Акименко Ю.Ф. (2009) Тренінг батьківської ефективності. Програма та методика проведення. Практична психологія і соціальна робота № 6 [с.21-28]
2. Прядко Л.О і Фурман О.О (2012) Методичні рекомендації, щодо організації роботи з дітьми, які мають особливі освітні потреби.
3. Конституцією України [ст. 46, 53, 49], Закон України «Про сприяння соціальному становленню і розвитку молоді в Україні», Національною програмою «Діти України», Законом України «Про охорону дитинства» [ст. 24 – 34]
4. Постанова Кабінету Міністрів України. А також Листи Міністерства освіти і науки України: «Про організацію інклюзивного навчання у середній школі» (від 18.05.2012 №1/9-384); «Про введення посади вихователя (асистента вчителя) в загальноосвітніх навчальних закладах з інклюзивним навчанням» (від 28.09.2012 №1/9-694).
5. Колупасєва (2012) Якісна інклюзивна освіта призначена для задоволення особливих освітніх потреб окремих людей, у тому числі люди з психофізичними вадами без відриву від соціального середовища, сім'ї, друзів [с. 25-26].
6. Бурлака Н.В., Яковлєва І.В. Сучасні проблеми соціалізації та інтеграції дітей з особливими потребами.
7. Безверхий О. С. Особистісні передумови засвоєння молодшими школярами етичних норм. Педагогіка і психологія. 2013. № 2. [с. 43 –48].
8. Божович Л. І. Особистість і її формування в дитячому віці .Миколаїв. Просвітництво.1968. [254 с].
9. Бондар Л. Виховання етичних цінностей у школярів. Початкова школа. 2009. № 12. [с. 45 – 47].
10. Варемус К. І. Пізнавальні завдання для формування етичних норм і цінностей в учнів початкових класів. Початкова школа. 2013. № 8. [с. 53 – 56].
11. Вержиховська О. М. Формування етичних уявлень та переконань учнів у системі виховної роботи допоміжної школи .Соціальна робота у сфері: проблеми професійної підготовки : зб. наук. праць Кам'янець Подільського педагогічного університету. Випуск 2. – Кам'янець Подільський. 1999. [с. 16–20].

12. Вікова та педагогічна психологія : навч. посіб. / О. В. Скрипченко, Л. В. Долинська, З. В. Огороднійчук та ін. Київ : Просвіта, 2001. 416 [с. 70]
13. Віпер О. М. Формування етичних понять та категорій в учнів початкових класів. Початкова школа. 2009. № 5. [с.20 – 23].
14. Висоцька А. Особливості виховного процесу у спеціальних закладах для дітей з порушенням психофізичного розвитку// Дефектологія. – 2010. – № 2.
15. Методика навчання учнів 1-4 класів спеціальної школи: навч. посіб. / за ред. О. В. Гаврилова. Кам'янець-Подільський: Друк-Сервіс, 2011. [с.312]
16. Діти з особливими потребами в загальноосвітньому просторі: початкова ланка: посібник / під ред. В.І. Бондаря, В.В. Засенка. – К., 2004. – [с.152]
17. Елен Р. Даніелс, Кей Стаффорд. Залучення дітей з особливими потребами до загальноосвітніх класів. – Львів: Товариство «Надія», 2000. – [с.256]
18. Ервін Е., Кугельмас Д. Підготовка вчителів і вихователів до роботи в інклюзивних класах та групах. Всеукраїнський фонд «Крок за кроком», К., 2020.
19. Інклюзивна школа: особливості організації та управління: навчально методичний посібник / кол. авторів: А.А.Колупаєва, Н.З.Софій, Ю.М.Найда; – К., 2017. – [с.128]
20. Індекс інклюзії: загальноосвітній навчальний заклад: О. О. Патрикеева, Н. З. Софій, І. В.Луценко, І. П. Василяшко ; під заг. ред. В. І. Шинкаренко. – К. : ТОВ «Видавничий дім Плеяди», 2011. –[с.96]
21. Інклюзія як нова філософія освіти // Радість дитинства – вільні рухи. – 2019. – № 4. [с.71]
22. Інклюзивна школа: особливості організації та управління: Навчально методичний посібник/ Кол. авторів: Колупаєва А.А., Софій Н.З., Найда Ю.М.та ін. За заг. ред. Даниленко Л.І. – К.: 2017. – [с.128]
23. Гречко Л. Соціальна ситуація розвитку дітей з психофізичними вадами в різних типах закладів.
24. Кот М.З. Теорія і методика виховної роботи у допоміжній школі. – К., 1998.
25. Кобзар Б. С. Специфіка позаурочної виховної роботи з учнями шкілінтернатів для дітей-сиріт та дітей, які залишилися без піклування батьків / Б. С. Кобзар, Є. П. Постовойтов. – К. : Стилос, 1997.

26. Миронова С.П. Сучасні підходи до морального виховання учнів з вадами інтелекту. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/26_SSN_2010/Pedagogica/71684.doc.htm
27. Синьов В.М. Корекційна психопедагогіка. Олігофренопедагогіка: Підручник. – Частина I і II. – К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2007.
28. Артемова Л. В. Моральне виховання молодших школярів. Київ : Основи, 2004. [с.116]
29. Байченко С. Формуємо етичну поведінку особистості. Початкова школа. 2008. № 6. [с.43 – 44].
30. Гавриленко О.С. Як виховувати етичну особистість. Початкова школа. 2011. № 12. [с.42 – 45].
31. Плахохочемо ми прогресу: моральне виховання школярів. Світло. 2012. № 3. [с.37 – 39].
32. Рафалюк М. І. Сучасні аспекти морального виховання молодших школярів. Початкова школа. 2016. № 4. [с.49 – 51].
33. Театралізовані ігри в системі роботи з дітьми з особливими освітніми потребами. Джерело:
<https://vseosvita.ua/library/teatralizovani-igri-v-sistemi-roboti-z-ditmi-z-osoblivimi-potrebami-152202.html>
34. О. Кучерук: «Інтегрована освіта в широкому розумінні – це особливий процес освіти, доступний для всіх. Це усуває бар'єри, пов'язані з диференціацією того, що викладається» Кучерук, 2012, [с. 124 129].